

PAVIMENTACIÓ DEL PRAT DE SANT PERE

Lluís Gelpí i Vintó
Montserrat Adroer i Tasis

El projecte de pavimentació del Prat de Sant Pere ha estat redactat pels tècnics de la Direcció General d'Arquitectura i Habitatge, de la Generalitat de Catalunya, amb la intenció de donar un tractament respectuós a aquest espai medieval tot integrant-lo plenament al conjunt urbà de Besalú.

1.- L'ESPAI

El conjunt d'edificis i espais que formaven l'abadia de Sant Pere, tot i que han sofert diverses modificacions al llarg dels segles, continua sent un dels punts significatius de Besalú.

L'abadia va ésser fundada l'any 977 pel comte-bisbe Miró amb un grup de monjos de Banyoles. Era un monestir sotmès a la regla de Sant Benet que disposava de claustre, refectori, dormitori per als monjos, casa de l'abat i cementiri. Un carreró comunicava el claustre amb l'hospital de Sant Julià que també pertanyia als monjos.

Tot el conjunt era envoltat d'una extensa propietat.

Dins d'aquest àmbit del monestir tenien dret d'enterrament tots els habitants de Besalú i els seus voltants, fet que va determinar la conformació d'aquest relativament

gran espai anomenat el Prat de Sant Pere. El Prat va ésser utilitzat com a cementiri fins l'any 1856, tot i que ja feia anys que se'n demanava el trasllat per raons d'ordre i d'higiene.

2.- ELS EDIFICIS

L'edifici més significatiu de tot el conjunt benedictí és l'església de Sant Pere, construïda el s. XIIè. reemplaçant una església anterior consagrada l'any 1003.

La planta de l'església és de tres naus, amb un absis central coronat amb arcs llombards. La teulada que cobreix la nau central està limitada a orient i ponent per unes parets, característiques dels temples romànics fundats per benedictins.

La façana principal centra l'ornamentació en una finestra recolzada sobre unes escultures que representen uns lleons. L'absis, a l'interior, forma un deambulatori amb quatre grups de dobles columnes i capitells ornamentals amb elements que mostren una influència dels gustos del nord d'Itàlia i de l'escola rossellonesa. Adossat a l'església es va construir, posteriorment, el campanar (acabat al s. XVIIIè) i la sala capitular (s. XVIIIè) que, actualment, s'utilitza com a sagristia.

Entre l'església i les dependències dels monjos hi havia un claustre, avui totalment desaparegut. En coneixem la seva existència, però, per les emprentes deixades a la façana de l'església i per les restes de paviment. A més, consta que aquesta construcció existia perquè s'han trobat testaments en els quals es manifesta la voluntat d'ésser enterrat al claustre del monestir.

La desamortització dels béns de l'església (1835) va ocasionar la marxa dels monjos. Primerament, el conjunt va passar a mans de l'Estat i, més tard, per mitjà d'una subhasta, a mans privades. Això va comportar la desaparició del claustre, l'edifici on vivia l'abat, i d'altres construccions i, per tant, la forma i el funcionament de tot el conjunt va canviar notablement.

El plànol de Joan Papell de 1862 reflecteix les dependències del monestir quan encara el claustre era tancat per l'edifici de l'abadia i, per tant, entre el claustre i el Prat no hi havia obertura especial com actualment.

PLÀNOL DE JOAN PAPELL (1862)

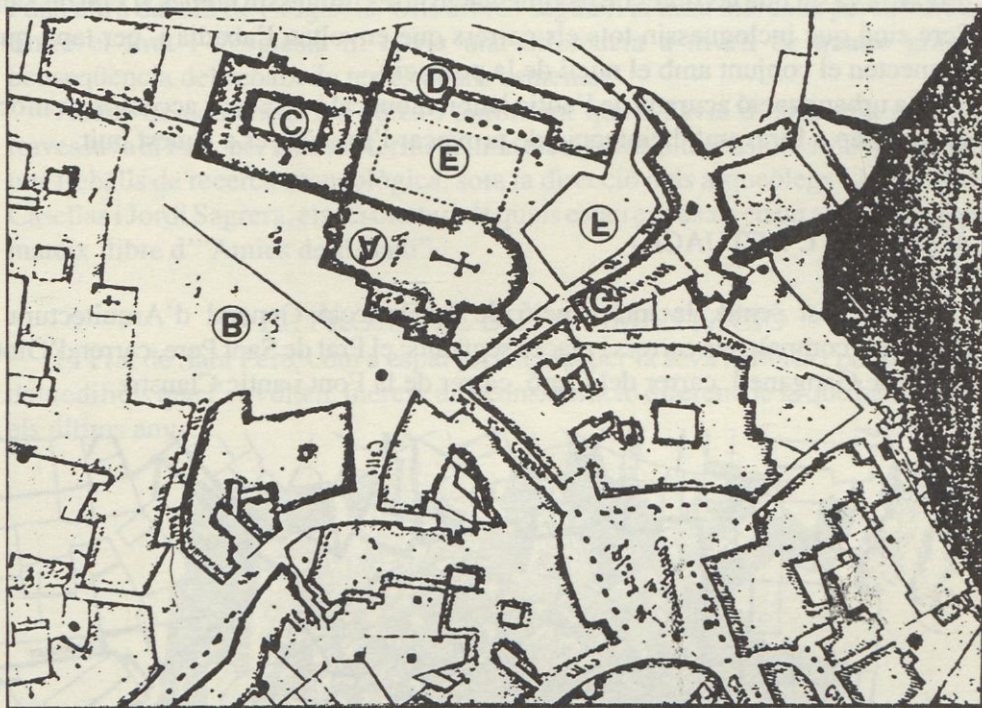
- A Església de Sant Pere
- B El Prat
- C Casa de l'abat
- D Edifici dels dormitoris dels monjos
- E Claustre

F Hort

G L'Hospital de Sant Julià

Un altre edifici molt significatiu del Prat de Sant Pere és Can Llaudes, situat en un dels angles de la Plaça, que constitueix un bon exemple d'arquitectura civil romànica. El pati, amb galeria superior a manera de claustre, està acuradament conservat.

Altres edificacions representatives, són la capella de Santa Fe, la Casa Cartellà i Can Ferrer. La resta, són cases entre mitgeres d'arquitectura popular, amb planta baixa, pis i golfes.

3.- VOLUNTAT DEL PROJECTE

Hi ha una primera reflexió a fer: el fet de que el Prat s'hagi utilitzat com a cementiri durant tants anys, és a dir, com un espai amb l'impronta de la mort, mentre existien espais relativament propers com la plaça Major o el Firal, on la població exercia les funcions públiques vives, han deixat fins a l'actualitat aquest ampli territori sense protagonisme acusat en el desenvolupament urbà de la vila.

Des que el Prat va deixar d'utilitzar-se com a cementiri no havia trobat el seu

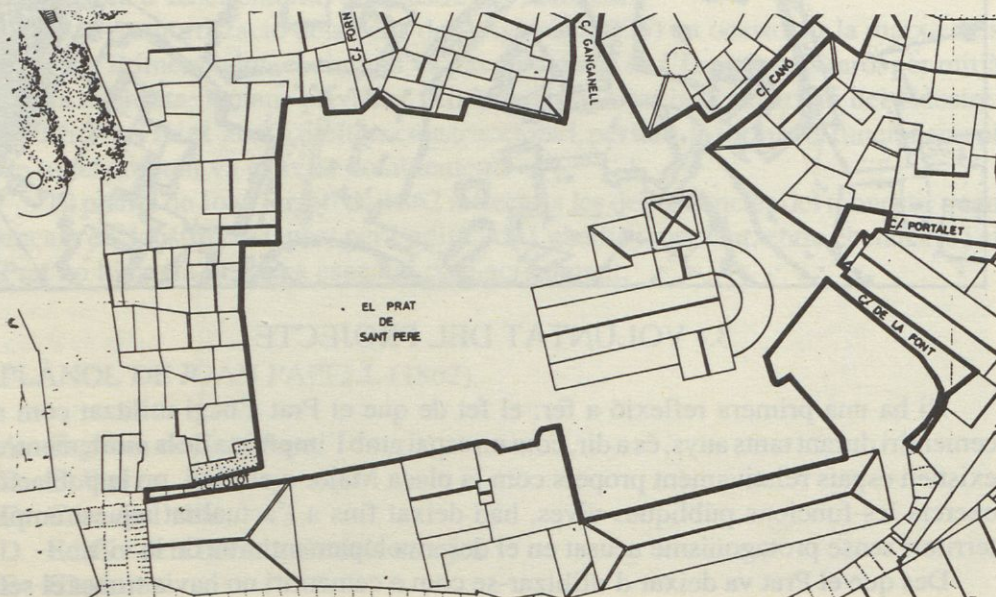
paper. De fet era un gran espai de terra ple de sots i que quan plovia es feia intransitable. La seva funció principal era la d'aparcament de vehicles i, per l'absència de paviment, la circulació aixecava la consegüent polseguera. El projecte proposa un primer canvi important en el sentit de convertir el Prat en zona fonamentalment per a vianants, limitant la circulació de vehicles al pas de veïns i al subministrament de mercaderies a les botigues i els bars existents. L'Ajuntament de Besalú ha iniciat les gestiones per oferir aparcament alternatiu fora muralla.

En el plantejament del projecte hi ha una cosa que es va tenir molt clara des del començament i és que s'havia d'acabar amb la marginalitat del Prat, conferint-li un paper totalment urbà integrant-lo de ple en la vida de Besalú. En aquest sentit, la proposta va ser que les obres de pavimentació no es limitessin només al Prat de Sant Pere sinó que incloguessin tots els carrers que envolten l'abadia i, per tant, que connecten el conjunt amb el nucli de la població.

La urbanització acurada de l'antic àmbit monacal i dels seus accessos s'enfora de dins cap a fora, amb la intenció de provocar l'interès per a aquest buit.

ÀMBIT DE L'ACTUACIÓ

En aquest sentit, la intervenció de la Direcció General d'Arquitectura i Habitatge comprèn els carrers i places següents: el Prat de Sant Pere, carrer d'Olot, carrer de Ganganell, carrer del Canó, carrer de la Font i antic Claustre

4.- CARACTERÍSTIQUES DEL CONJUNT ABANS DE L'ACTUACIÓ

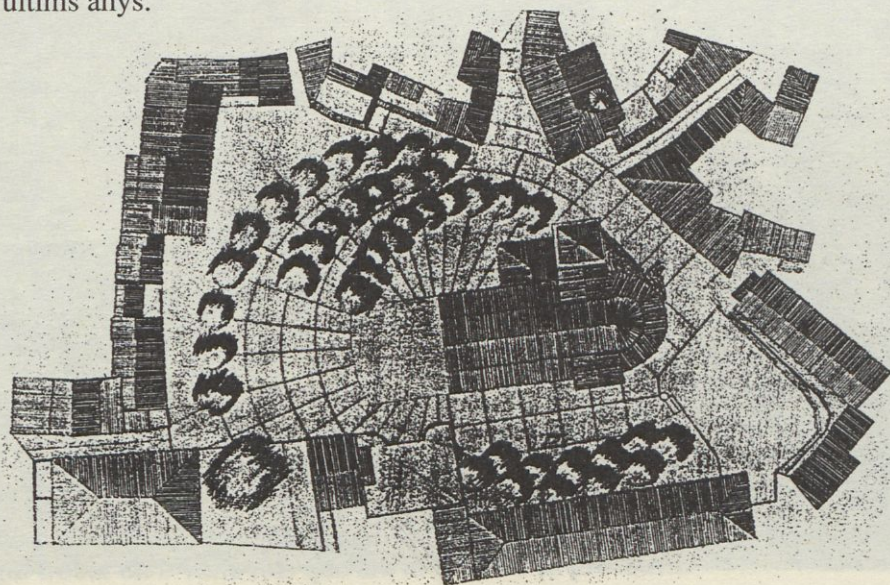
L'edifici de l'església presenta externament un bon estat de conservació, encara que de la banda de l'absis els fonaments emergeixen com a conseqüència d'un rebaix de terres a tot el volt d'aquesta part de l'edifici que en fa aconsellable preveure i subratllar una base de reforç. Al costat de l'absis apareixen les restes d'una paret, que els especialistes no dubten a assegurar que és més antiga que l'església. El campanar, que tenia diverses esquerdes, ha estat reparat recentment.

Fins el moment d'iniciar les obres, el Prat de Sant Pere no tenia cap tipus de paviment. Una vorada de pedra delimitava dues zones: una davant dels habitatges i una altra davant de l'església. Uns arbres seguien la línia marcada per la vorada. Entre el Prat i l'església hi havia una diferència a nivell de quatre graons, conseqüència del rebaix de terres abans esmentat.

Abans de començar les obres i aprofitant que s'havia d'obrir una rasa que travessava el Prat, per tal de soterrar la línia elèctrica d'alta tensió, es varen realitzar uns treballs de recerca arqueològica, sota la direcció dels arqueòlegs Lluís-Esteve Casellas i Jordi Sagra, els resultats dels quals estan exposats en un article d'aquest mateix llibre d'"Amics de Besalú".

5.- EL PROJECTE DE PAVIMENTACIÓ

El Prat de Sant Pere, com a espai privilegiat per la seva història i per la bellesa dels edificis que l'envolten, mereix una consideració diferent de la que ha tingut en els últims anys.

La nova pavimentació té, a més, una intenció molt clara de dignificació de la imatge de l'església de Sant Pere. Tal com fins ara, era el conjunt, l'església semblava que es perdia en la indefinida plaça. El dibuix del paviment forma uns raigs de pedra de Centelles abuixardada que convergeixen a la porta de Sant Pere i que focalitzen les mirades en el monument.

Amb el mateix tipus de pedra s'han dibuixat més línies corbes que ordenen la col·locació d'uns til·lers que abracen el monument i que col·laboren a la seva emfasització. S'han col·locat bancs entre la tira d'arbres més allunyada de l'església.

Les superfícies emmarcades per les franges de pedra de Centelles, s'han pavimentat amb pedra de la Sènia flamejada.

Una plataforma lleugerament inclinada, d'unes dimensions notables, recupera el nivell primitiu de l'entrada de l'església que havia quedat sobrelevada pel rebaix de les terres ja esmentat.

Les obres de pavimentació han inclòs també la renovació i el soterrament de les línies elèctriques i els serveis d'aigua i telèfon i, per tant, han permès d'eliminar els fils que creuaven anàrquicament la plaça i afectaven les façanes de les cases.

Un altra capítol que ha exigit esforç és el de la il·luminació. La plaça ha d'ésser viva també a la nit i el monument ha de distingir-se del conjunt. S'ha optat per situar uns projectors en punts elevats de l'entorn de la plaça. Alguns d'ells, amb làmpades de to de llum de dia lleugerament blavosa, produeixen una distribució lumínica uniforme a tot l'espai, sense enlluernaments. Altres, amb tons més càlids tenen per missió il·luminar zones precises (façana principal de Sant Pere, absis o campanar). Aquest contrast cromàtic potencia els elements arquitectònics més interessants. També s'han col·locat llums en llocs puntuals que interessava subratllar com per exemple l'interior del campanar o les cobertes de l'església.

Per delimitar el perímetre de la plaça i per il·luminar les àrees de pas als accessos de finques i comerços, s'han dissenyat uns braços llumínics subjectats a les parets.

Per tal d'acotar la zona de circulació de vehicles, s'han dissenyat unes fites que porten gravades dades que han tingut una importància en la llarga història de l'abadia de Sant Pere.

Aquestes dades, són:

977	Fundació del monestir
1003	Consagració de l'església
1126	Permís per enterrar la gent de la rodalia
1336	Es crea el càrrec d'hospitaler de Sant Julià
1597	El Papa concedeix a l'abat l'ús d'insignies papals
1685	Es construeix el coronament del campanar
1835	Desamortització
1909	Retorn dels monjos a Besalú

L'Ajuntament de Besalú ha manifestat tot l'interès per establir aquesta protecció oferint possibilitat d'aparcament en zones pròximes.

En conjunt, la intervenció al Prat de Sant Pere ha estat suficientment suau i respectuosa perquè continuï sent un espai obert a totes les possibilitats, gran i unitari, que es pot recórrer en totes direccions i en el qual només trobem unes línies d'ombra que s'aniran engrandint a mesura que els til·lers plantats vagin creixent.

La plaça continua, de manera viva, essent un àrea de repòs i el criteri ha estat de no posar-hi cap element superflu ni interferent, perquè en el futur aquest espai pugui trobar un o varis rols que ara ni tan sols es preveuen.

6.- I, COM A PUNT FINAL... LES FAÇANES

Abans d'iniciar les obres de pavimentació del Prat i en el moment de presentar públicament el projecte, va quedar palès que el complement imprescindible a aquesta actuació era la millora de les façanes de les cases que envolten la plaça. Un cop acabades les obres aquesta necessitat s'ha fet encara més evident.

En aquest sentit, s'ha passat del pla horitzontal al vertical per tal de definir una proposta.

La primera impressió que es té, al passejar per la plaça, és que les cases formen una pantalla bastant anàrquica però, després, sobre la taula de dibuix i estudiant casa per casa, s'ha comprovat que es pot arribar a aconseguir un caràcter de conjunt. De fet, els habitatges es redueixen a dos tipus: o bé són exemplars molt singulars, dels quals interessa precisament subratllar els trets més diferencials, o bé són les típiques cases de poble, amb vocabulari del s. XVIIIè. (amb planta baixa, pis i golfes), en les quals són suficients petites modificacions (reobrir una finestra mig clausurada, corregir les proporcions o posició de les obertures o fer més senzill un emmarcat de finestra massa complicat), perquè les cases agafin aquest caràcter de conjunt que volem aconseguir.

Una correcció obligada és, si més no, dissimular els terrats plans, expresament prohibits en la normativa del pla especial de protecció del Centre Històric, com un tros de coberta de teulada inclinada fins a l'alçada d'una barana.

Aquestes modificacions que proposem, queden reflectides en els plànols comparatius de l'"abans" i el "després" que s'acompanyen.

Evidentment, els plànols es complementen amb una proposta de colors que no pot ser reproduïda en aquest tipus de publicació.

Març, 1992

